

CÁC ĐIỀU KIỆN HÌNH THÀNH TẬP ĐOÀN CÔNG NGHIỆP THỰC PHẨM VIỆT NAM

Ths. Lê Văn Bằng

Tổng công ty Thuốc lá Việt Nam

Để hình thành một tập đoàn kinh tế, trong đó có tập đoàn công nghiệp thực phẩm, cần phải có những tiền đề và điều kiện cần thiết, đó là những tiền đề về môi trường chung của quốc gia trong hình thành các tập đoàn kinh tế và những điều kiện đặc thù riêng có gắn liền với sản xuất, chế biến và tiêu thụ hàng hóa. Chỉ khi nào các điều kiện đầy đủ chín muồi mới bảo đảm thành công.

Để hiểu sâu vấn đề có thể phân tích cả điều kiện bên trong và bên ngoài, điều kiện bản thân của chính các doanh nghiệp tham gia.

1. Con đường hình thành tập đoàn kinh tế

Lịch sử phát triển của các tập đoàn kinh tế trên thế giới cho đến nay cho thấy, có hai cách hình thành các tập đoàn kinh tế:

Một là, quá trình tích tụ và tập trung tư bản dưới tác động của quy luật giá trị và quy luật tích lũy tư bản. Trong đó công ty tự mở rộng sản xuất kinh doanh bằng cách tư bản

hóa một bộ phận giá trị thặng dư để tăng đầu tư vào tư bản bất biến và tư bản khả biến và sử dụng sức mạnh kinh tế vào bạo lực để cạnh tranh, thôn tính các doanh nghiệp khác, biến chúng thành các công ty chi nhánh của mình.

Hai là, Nhà nước đứng ra thành lập các doanh nghiệp hoặc quốc hữu hóa các doanh nghiệp bản địa làm ăn thua lỗ, đứng trên bờ vực phá sản (trường hợp Nhật Bản trước Chiến tranh thế giới thứ Hai), dùng ngân sách nhà nước đầu tư vào các ngành then chốt của nền kinh tế và tổ chức theo mô hình tập đoàn kinh tế hiện đại Âu - Mỹ. Sau khi trụ vững và phát triển trong nền kinh tế và có năng lực vươn ra thế giới thì nhà nước tư nhân hóa, chuyển thành sở hữu tư nhân. Từ đó phát triển thành các tập đoàn kinh tế mạnh có tầm cỡ quốc tế kiểu Zaibastu như Mitsubishi, Mitsui, Sumimoto... của Nhật Bản: sau Chiến tranh thế giới thứ Hai các Zaibastu đã cải tổ thành các Keirestu (tập đoàn kinh tế).

2. Điều kiện để hình thành tập đoàn kinh tế

Để một doanh nghiệp, kể cả doanh nghiệp nhà nước và doanh nghiệp tư nhân, trở thành một tập đoàn kinh tế cần có hai nhóm điều kiện sau:

Thứ nhất. Các điều kiện chủ quan, thuộc bản thân thực lực của doanh nghiệp, đó là:

- Quy mô vốn đạt đến mức nhất định, tức là với tiềm lực vốn của mình, doanh nghiệp không chỉ bảo đảm cho sản xuất bình thường, mà còn có khả năng tái sản xuất mở rộng bằng cách phát triển các khâu sản xuất khác nhau của dây chuyền sản xuất chủ yếu thành các xí nghiệp độc lập.

- Năng lực sản xuất cao, thể hiện ở áp dụng các công nghệ hiện đại vào dây chuyền sản xuất, nhờ đó mà đạt được năng suất lao động vượt trội, doanh thu lớn và lợi nhuận được tối đa hóa so với điều kiện trung bình của trình độ thị trường hiện đại.

Trình độ tổ chức và quản lý công ty phải đạt mức tiên tiến hiện đại, đủ để tổ chức sản xuất và kiểm soát được các công ty thành viên khi trở thành tập đoàn kinh tế có một hệ thống các công ty thành viên rộng lớn, hoạt động ở nhiều ngành và lĩnh vực khác nhau, đặc biệt có trình độ nghiệp vụ thiết lập các mối liên doanh, liên kết từ công ty mẹ tới các công ty chi nhánh, đảm bảo cho toàn bộ tập đoàn kinh tế hoạt động nhịp nhàng, có hiệu

quả.

- Năng lực chiếm lĩnh và khai thác thị trường của công ty phải đạt mức quốc tế, biểu hiện ở tỷ trọng thị trường chiếm lĩnh cao, đủ sức để đánh bại đối thủ bằng các nghiệp vụ marketing, bằng số lượng và chất lượng hàng hóa, dịch vụ cung ứng ra thị trường.

Thứ hai: Các điều kiện khách quan thuộc môi trường, trong đó tập đoàn kinh tế hoạt động sản xuất kinh doanh thực hiện các mục tiêu chiến lược của mình, bao gồm:

- Nền kinh tế thị trường phát triển đến một trình độ nhất định, trong đó tính xã hội hóa của lực lượng sản xuất đạt đến trình độ phát triển tạo điều kiện cho phân công lao động mở rộng, xuất hiện nhiều ngành nghề có mối liên hệ về kỹ thuật và thị trường chặt chẽ với nhau. Với điều kiện đó, các mối liên doanh liên kết diễn ra phổ biến tại các khâu của quá trình sản xuất trực tiếp và các khâu của tiêu thụ sản phẩm trên thị trường. Trong môi trường đó, việc liên doanh, liên kết giữa các thực thể kinh tế dễ hình thành tập đoàn kinh tế diễn ra thuận lợi hơn.

- Sự phát triển hoàn thiện và đầy đủ các loại thị trường như: thị trường vốn, thị trường lao động, thị trường công nghệ, thị trường hàng hóa tiêu dùng, thị trường đất đai, thị trường chứng khoán...

Môi trường pháp lý gồm hệ thống

pháp luật và các văn bản pháp quy, trong đó các luật về kinh doanh, luật cạnh tranh chống độc quyền và các quy chế khung về tổ chức và hoạt động của các loại hình tổ chức kinh doanh giữ vị trí quan trọng. Một hệ thống pháp luật đầy đủ sẽ tạo điều kiện cho các đơn vị thành viên của công ty tự do liên kết kinh tế. Hệ thống pháp luật có liên quan đến tập đoàn kinh tế phát triển, đồng thời ngăn ngừa, hạn chế và xử lý các mặt tiêu cực phát sinh trong hoạt động của chúng. Trong đó, Luật Chống độc quyền có vai trò quan trọng, tạo ra môi trường bình đẳng cho hoạt động của các loại hình công ty, hạn chế tác động độc quyền của những tập đoàn kinh tế lớn làm thủ tiêu cạnh tranh lành mạnh, dẫn đến hậu quả tiêu cực về mặt xã hội.

- Môi trường kinh tế vĩ mô: Thực trạng nền kinh tế và xu hướng phát triển của nó ảnh hưởng trực tiếp đến chiến lược và thành công của tập đoàn kinh tế. Sự ổn định môi trường kinh tế vĩ mô là điều kiện tiên quyết cho việc tính toán kinh doanh của mỗi tập đoàn kinh tế. Chỉ có trong môi trường kinh tế vĩ mô ổn định, các tập đoàn kinh tế mới có thể tiến hành kinh doanh một cách lành mạnh, thực hiện hạch toán đầy đủ và báo đảm những kết quả kinh doanh không bị bóp méo do sự biến động bất thường của thị trường. Việc ổn định môi trường kinh tế vĩ mô tránh cho nền kinh tế khỏi khủng hoảng, do đó tạo ra sự tin tưởng của các nhà đầu tư.

- Môi trường văn hóa xã hội. Yếu tố văn hóa - xã hội có tác động, ảnh hưởng rất đa dạng tới xu thế phát triển của tập đoàn kinh tế. Trong truyền thống văn hóa của các nước châu Á, gia đình luôn được coi trọng và đề cao, nên tập đoàn kinh tế ở các nước này chịu nhiều ảnh hưởng trong sở hữu và quản lý, nhất là các tập đoàn của Hàn Quốc và Nhật Bản. Ở Hàn Quốc, 48 trong 50 nhà quản lý hàng đầu của 50 cheabols lớn nhất là họ hàng trong gia đình¹.

3. Những tiền đề và điều kiện cho sự ra đời tập đoàn thực phẩm

Do tính đặc thù trong sản xuất, phân phối và tiêu thụ sản phẩm thực phẩm nên để hình thành một tập đoàn thực phẩm đòi hỏi phải có hai điều kiện cơ bản là điều kiện chủ quan và khách quan.

Thứ nhất, những điều kiện khách quan cơ bản cho sự hình thành tập đoàn thực phẩm bao gồm:

- Điều kiện kinh tế vĩ mô ổn định, trong đó hệ thống tỷ giá và giá cả biến động trong giới hạn cho phép. Các chính sách kinh tế vĩ mô của nhà nước tạo điều kiện thuận lợi, khuyến khích sự ra đời các tập đoàn kinh tế, trong đó có một loạt hệ thống chính sách ưu

¹ Kỷ yếu Hội thảo "Tập đoàn kinh tế - lý luận và thực tiễn" do Nxb Chính trị quốc gia, Viện Nghiên cứu quản lý Trung ương, Thời báo Kinh tế và Công ty Thanh niên Việt Nam tổ chức, ngày 25 tháng 5 năm 2009 tại Hà Nội, tr.240.

đãi kích thích sự ra đời của tập đoàn thực phẩm như: ưu đãi về thuế, về tiếp cận nguồn tín dụng, ưu đãi về đất đai, các thủ tục hành chính thuận lợi và dễ dàng cho việc hình thành các tập đoàn kinh tế, trong đó có tập đoàn thực phẩm.

- Xây dựng được nền kinh tế thị trường hoàn chỉnh với một hệ thống thị trường đồng bộ, như: thị trường chứng khoán và thị trường thực phẩm phát triển sôi động.

Thực hiện chính sách nhất quán về phát triển nền kinh tế nhiều thành phần và hội nhập kinh tế quốc tế. Bởi lẽ, chỉ có duy trì phát triển kinh tế nhiều thành phần mới có điều kiện hình thành các chủ thể có sở hữu và tư cách pháp nhân độc lập, đặc biệt đối với các hộ nông dân. Việc khuyến khích tích tụ tập trung sản xuất hình thành kinh tế hàng hóa và nông trường lớn của tập thể cũng như tư nhân cần được bảo hộ và giúp đỡ từ phía nhà nước. Đây là đối tượng liên kết, hợp tác thành các tập đoàn kinh tế, trong đó có tập đoàn thực phẩm. Ngoài ra, mở cửa hội nhập tạo điều kiện mở ra thị trường tiêu thụ thực phẩm rộng lớn và ngày càng tăng, từ đó sinh ra nhu cầu phải liên kết và hợp tác sản xuất cung ứng và tiêu thụ khu vực và thế giới. Từ đó, tập đoàn thực phẩm sẽ có địa bàn và điều kiện ra đời do nhu cầu thị trường đòi hỏi.

- Xuất phát từ sự phát triển và đòi hỏi của tiến trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa

nền kinh tế, trong đó đòi hỏi ngành sản xuất và cung ứng thực phẩm cho nền kinh tế, đặc biệt là cung ứng nguồn dinh dưỡng cho phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao phải đi trước một bước để phát triển thể chất và tri tuệ cho người lao động.

Thứ hai, những điều kiện chủ quan cơ bản tạo tiền đề cho sự hình thành tập đoàn thực phẩm, bao gồm:

- Sự tích lũy về vốn, kỹ thuật, công nghệ và trình độ tổ chức, quản lý của một vài công ty trong ngành thực phẩm đủ lớn để có thể dùng sức mạnh tổng hợp, trong đó sức mạnh về vốn là cơ bản, đủ lớn để có thể liên kết, thôn tóm hoặc sáp nhập một số doanh nghiệp cùng ngành hoặc các ngành bổ trợ như nuôi trồng nguyên liệu và tiêu thụ sản phẩm vào hoạt động trong hệ thống sản xuất, phân phối, tiêu thụ sản phẩm của công ty. Từ đó biến công ty thành một tập đoàn thực phẩm.

- Khi tiến hành liên kết, thôn tính, sáp nhập thành tập đoàn phải dựa trên nguyên tắc đồng thuận, giúp đỡ và hỗ trợ lẫn nhau để cùng phát triển. Tiêu chí thể hiện của yêu cầu này là các công ty hợp nhất hoặc sáp nhập vào nhau đều có điều kiện thuận lợi hơn để phát triển, biểu hiện ở doanh thu tăng, lợi nhuận tăng, công ăn việc làm cho người lao động đầy đủ và tốt hơn, đặc biệt là năng suất lao động tăng cao để tăng sức cạnh tranh của tập đoàn khi hội nhập vào nền kinh

tế khu vực và quốc tế.

Trong điều kiện Việt Nam sử dụng nền kinh tế thị trường để định hướng lên xã hội chủ nghĩa, vai trò định hướng của nhà nước xã hội chủ nghĩa giữ vị trí trọng yếu trong phát triển nền kinh tế xã hội thì con đường thuận lợi và khả thi nhất cho sự hình thành tập đoàn thực phẩm là sự hợp nhất các doanh nghiệp cùng ngành hoặc hoạt động trong các ngành hỗ trợ cho ngành sản xuất kinh doanh chính thông qua quyết định và hỗ trợ của nhà nước là một khách quan kinh tế. Từ sự hỗ trợ mọi mặt của nhà nước trong hình thành tập đoàn, đến khi tập đoàn trụ vững, phát triển và mở rộng hoạt động trở thành một lực lượng mạnh trong nền kinh tế, nhà nước có thể chuyển giao cho các chủ thể kinh tế khác bằng cách rút bớt cổ phần để không còn chiếm giữ cổ phần khống chế như trường hợp Công ty Vinamilk mà Nhà nước ta đã thực hiện thí điểm.

Tóm lại, việc tạo lập các điều kiện giữ vị trí cơ bản, đảm bảo thành công của tập đoàn công nghiệp thực phẩm, trong đó vai trò của tập đoàn và vai trò của Chính phủ là

các điều kiện tiên quyết giúp sự ra đời thành công của quá trình tập đoàn hóa.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ban Chỉ đạo Đổi mới và Phát triển doanh nghiệp (2004), *Báo cáo tổng hợp của 91 TCTNN*, Hà Nội.
2. Ban Chỉ đạo Đổi mới và Phát triển doanh nghiệp (2005), *Báo cáo sơ kết thí điểm mô hình công ty mẹ - công ty con*, Hà Nội.
3. Ban Kinh tế Trung ương (2001), *Khảo sát, tổng kết mô hình Tổng công ty 91 qua hoạt động của một số tổng công ty điển hình*, Hà Nội.
4. Bộ Kế hoạch và Đầu tư, Viện Nghiên cứu Quản lý kinh tế Trung ương (2006), *Hội thảo về Nghị định sửa đổi, bổ sung Nghị định 153/2004/NĐ-CP*, Hà Nội, 29-11-2006.
5. Bộ Tài chính (2007), *Công văn số 9520/BTC-TCĐN ngày 14-2-2007 về việc xếp loại doanh nghiệp nhà nước năm 2005 gửi Thủ tướng Chính phủ*, Hà Nội.

NGHIÊN CỨU CHÂU ÂU

EUROPEAN STUDIES REVIEW

Giấy phép xuất bản số 145/GP-BVHTT
Bộ Văn hoá - Thông tin cấp ngày 17.4.2001.
In tại *Xí nghiệp In II Cty Cổ phần nhà in KH&CN*
Số 3 (138) 2012.

In xong và nộp lưu chiểu ngày 15.04.2012.

ISSN: 0868 - 3581

Giá: 25.000đ